

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ühiskond ja sotsiaalne heaolu
Sotsioloogia eriala

Polina Reus

SEKSUAALNE AHISTAMINE INTERNETIS EESTI NOORTE SEAS

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kadri Soo, MA

Tartu 2020

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Polina Reus

24.05.2020

Abstract

The aim of the thesis «Sexual harassment on the internet among Estonian young people» was to find out the experiences of online sexual harassment and its risk factors related to the home environment and problem behavior of a young person. I wanted to study, how demographic background, parenting styles, family's financial conditions and parental labour migration affect the possibility of a young person to become a victim of sexual harassment on the Internet. I examined the relationship between committing an offence, alcohol and drug use and online harassment as well.

I have used the data from the study “Prevalence survey of sexual abuse of children and young people” conducted in 2015. In the analysis includes 16-18-year-old young people from all over Estonia. Multinomial logistic regression model was used as a main quantitative method for the analysis.

Descriptive statistics illustrated that almost half of young people have not experienced sexual harassment online, a quarter of young people said they have experienced singular cases and 21% have experienced repeating sexual harassment. The results showed that poor home environment and risky behavior of a young person increased the probability of becoming a victim of sexual harassment on the Internet.

Sexual violence on the Internet is most often experienced by girls who have Russian as their home language. The risk of harassment increases if parents use less responsive and more restrictive upbringing style, the participant is a victim of domestic violence or there is violence between the parents at home.

A young person whose one or both parents are working abroad is more likely to have experienced online sexual harassment. Risky behaviour, such as alcohol and drug use, and committing offences, do increase the likelihood of becoming a victim of online harassment.

Keywords:

Young people, online sexual harassment, parental labour migration, parenting styles, domestic violence, risky behaviour.

SISUKORD

Abstract.....	3
SISSEJUHATUS	5
1 SEKSUAALSE AHISTAMISE TÄHENDUS JA RISKITEGURID.....	7
1.1 Seksuaalse ahistamisega seotud mõisted	7
1.1.1 Seksuaalne väärkohtlemine.....	8
1.1.1.1 Peibutamine (ingl <i>grooming</i>).....	9
1.1.2 <i>Sexting</i> (seksuaalse sisuga sõnumite saamine/saatmine).....	9
1.2 Eesti noorte kogemused internetipõhise seksuaalse ahistamisega.....	10
1.3 Internetis seksuaalse ahistamise ohvriks langemist soodustavad tegurid	11
1.3.1 Demograafilised, tervise ja käitumisega seotud riskitegurid	12
1.3.2 Kodukeskkonnaga seotud riskitegurid.....	13
1.4 Probleemiseade	18
2 METOODIKA	19
2.1 Andmed.....	19
2.2 Valim.....	20
2.3 Analüüsis kasutatud tunnused.....	20
2.4 Analüüsimeetodid	23
3 ANALÜÜS	24
3.1 Kirjeldav statistika interneti vahendusel toimuva seksuaalse ahistamise kohta	24
3.2 Ülevaade noorte kodukeskkonnast ja riskikäitumisest	27
4 ARUTELU	32
KOKKUVÕTTE	36
Kasutatud kirjandus	37

SISSEJUHATUS

Eesti tehnoloogiline areng ja e-riigile orienteeritus viis Eesti lapsed interneti kasutuse näitajatel tipp-positsioonini Euroopa riikide kontekstis. Näiteks 2010. aastal kasutas iga päev interneti 82 protsenti Eesti lastest ja noortest, Euroopa keskmine oli 60% (Soo, Ainsaar, Kalmus, 2012:35). 2018. aastal tõusis interneti kasutamise määr 97%-ni (Sukk, Soo, 2018). Kõige populaarsemateks tegevusteks internetis on Eesti noorte seas sotsiaalvõrgustikes osalemine ja kirja saatmine/saamine interneti teel (Ait, 2017).

Noored kasutavad rohkem interneti ja nende tegevused on mitmekesisemad, näiteks nad suhtlevad sotsiaalmeedias nii oma sugulaste, sõprade kui ka võõraste inimestega. Varasemad uuringud laste käitumisest internetis näitavad, et peaaegu pooled uuringus osalenud lastest olid võõraste inimestega suhelnud (Sukk, Soo, 2018). Teine aspekt on see, et noored inimesed otsivad internetist informatsiooni seksuaalkäitumise kohta ja avaldavad ise huvi seksuaalsuse ja arenguga seotud teemade vastu. 2015. aasta uuring näitas, et juhul kui Eesti noorel tekib küsimus seksuaalkasvatuse kohta, otsivad nad vastust internetis või küsivad oma netituttavate käest (Beilmann, 2016). Niimoodi noored inimesed sotsialiseeruvad ja moodustavad oma erilise kultuuri eakaaslaste hulgas. Internetikeskkond ja sotsiaalmeedia pakub noortele inimestele võimalust olla aktiivne ja vanematest iseseisev (Собкин, Федотова, 2019). Teised olulised elu tegevused (näiteks õppimine või töötamine) toimuvad samuti interneti teel (Soo, Ainsaar, Kalmus, 2012).

Ent sagedasti interneti kasutades võivad noored luua märkamatuks soodsa olukorda enda seksuaalseks ahistamiseks ja ebameeldivatesse olukordadesse sattumiseks. Noored võivad suurema tõenäosusega sattuda ahistamisega seotud olukordadesse, sest neil puuduvad teadmised toimuvast ning nad ei oska otsustavalt reageerida ahisaja tegevustele (Soo, jt 2016). Seksuaalse ahistamise kogemine internetis võib mõjutada ohvri elu mitmel viisil, kahjustada tema sotsiaalseid suhteid ja põhjustada unehäireid, usalduse ja enesekindluse langust, ärevust ning depressiooni (Dennehy, Meaney, Cronin, jt 2020).

Fousiani (2016) ja Powelli ning ta kolleegide (2020) arvates on vaja uurida internetis toimuva ahistamise probleemi noorte inimeste seas terviklikult, pöörates tähelepanu erinevatele igapäevaelus vajalikele aspektidele ja institutsioonidele (näiteks perekond, politsei, haridus,

suhted perekonnas, noorte sotsialiseerumine, noorte heaolu) (Fousiani, jt 2016; Powell, Scott, Henry, 2020).

Käesoleva bakalaureusetöö keskne teema on seotud seksuaalse ahistamisega internetikeskkonnas Eesti noorte seas. Bakalaureusetöö teema valimine on seotud seksuaalse ahistamise kasvava tendentsiga internetis Eesti noorte seas (Soo, Ainsaar, Kalmus, 2012). Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuring (Hillep, Pärnamets, 2020) näitab, et umbes pooled noortest on vähemalt üks kord elus kogenud seksuaalset väärkohtlemist internetis. Vaatamata teema olulisusele, võib probleemi lahendamata jätmise vähendada noore heaolu ja turvatunnet.

Eelnevalt välja toodu viitab vajadusele uurida lähemalt, kui paljud Eesti noored on kokku puutunud seksuaalse ahistamisega internetis ja selgitada täpsemalt välja, millised tegurid neid iseloomustavad. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja Eesti noorte seksuaalse ahistamise kogemused interneti vahendusel ning selle võimalikud kodukeskkonnaga ja noore enda probleemkäitumisega seotud riskitegurid.

Bakalaureuse töös kasutan „Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuringu“ 2015. aasta andmeid. Töö koosneb neljast suuremast osast. Esmalt annan ülevaate erialakirjanduse põhjal internetis toimuva seksuaalse ahistamise tähendusest, ahistamise levikust nii Eestis kui ka maailmas, ahistamise ohvriks langemist soodustavatest teguritest. Metoodika osas tutvustan kasutatud andmeid, valimit, analüüsimeetodeid ja analüüsis kasutatud tunnuseid. Tulemuste osas esitan kirjeldava statistika ja regressioonanalüüsi tulemusi. Arutelus diskuteerin tulemuste tähenduse üle.

1 SEKSUAALSE AHISTAMISE TÄHENDUS JA RISKITEGURID

1.1 Seksuaalse ahistamisega seotud mõisted

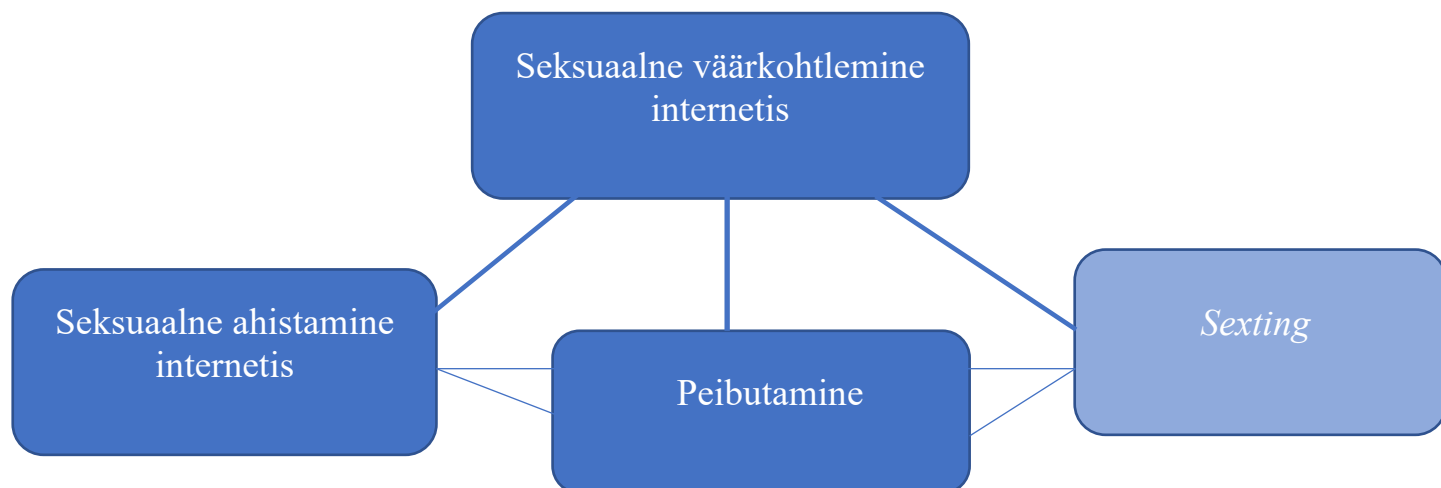
Siin peatükis tutvustan interneti vahendusel toimuva seksuaalse ahistamise tähendust ja selle seost seksuaalse väärkohtlemisega. Lisaks esitan ka ahistamise liigituse ja selgitan teisi seotud mõisted.

Igas vanuses laps võib kogeda seksuaalset väärkohtlemist erinevates vormides vaatamata lapse demograafilistele näitajatele (Parenting a Child..., 2018:2). Seksuaalne väärkohtlemine lapse suhtes võib toimuda nii silmast silma kui ka internetis (Soo 2016:10; Mis on laste..., i.a). Seksuaalseks väärkohtlemiseks internetis on näiteks laste/noorte pildistamine või nendest video tegemine väljakutsevas vormis, katsed rääkida lapsega tundlikel (intiimsetel) teemadel, mis on seotud suguorganite või intiimeluga (Quayle, Lööf, Soo, Ainsaar, 2011).

Veebipõhine seksuaalne väärkohtlemine on mitmekülgne mõiste, mis sisaldab alavorme, sealhulgas seksuaalne ahistamine (Mitchell, Ybarra, Korchmaros, 2014). Seksuaalne ahistamine internetis võib sisaldada näiteks sõnalist ähvardamist, solvavaid kommentaare ja ebameeldivate sõnumite saamist (Mitchell, Ybarra, Korchmaros, 2014) saaja tahte vastaselt (Soo, 2016). Küberkahistamine on enamasti seksuaalse alatooniga (Mitchell, Ybarra, Korchmaros, 2014). Infotehnoloogia võimaldab internetis toimuva ahistamise ohvritele põhjustada palju rohkem kahju kui kiusamine reaalses elus (silma silma) (Dennehy, Meaney, Cronin, jt 2020). Käesoleva töö fookuses on noorte vastu suunatud seksuaalne väärkohtlemine internetis, täpsemalt selle alavorm seksuaalne ahistamine.

Alltoodud seksuaalse väärkohtlemise liigid on paigutatud järjekorda antud töö autori äranägemisel üldisemast terminist konkreetsemaks. Pärast mõistete lugemist võib tekkida arusaam, et seksuaalse ahistamisega seotud terminid on tähenduses sarnased ja nendel on ühine alus. Töö autor palub pöörata tähelepanu, et mõnele terminile ei ole eestikeelset otsetõlget (nt. *sexting*), kuid termin on kirjutatud lahti ning selgitatud. Peibutamise kohta tasub märkida, et see on üks interneti vahendusel toimuv lapse seksuaalse väärkohtlemise viis, millel on ahistamisega kattuvusi. Interneti vahendusel toimuva seksuaalse

väärkohtlemise terminid olen kujutanud joonisel 1 mõistetepuuna. Tugevam joon näitab, et seksuaalne ahistamine, peibutamine ja *sexting* on seksuaalse väärkohtlemise alaliigid. Peenem joon tähendab liikide omavahelist seotust.

Joonis 1. Antud töös kasutuses olev internetis toimuva lapse seksuaalse väärkohtlemise liigitus

1.1.1 Seksuaalne väärkohtlemine

Lapse seksuaalne väärkohtlemine (ingl *sexual abuse*) sisaldab mitmeid seksuaalseid tegevusi, kus üks osapool on laps (all 18 aastat vana) (Quayle, Lööf, Soo, Ainsaar, 2011:9). Laste või noorte seksuaalne väärkohtlemine tähendab seda, kui lapsed on sunnitud osalema seksuaalsetes tegevustes (Online abuse, i.a). Seksuaalse väärkohtlemise puhul ei saa laps toimuvast aru, ei ole võimeline andma nõusolekut ja väärkohtlemise toimepanija tegevus rikub seadusi (Mis on laste...,i.a). Riiklik Laste Traumaatilise Stressi Võrgustik (inglise keeles NCTSN ehk *The National Child Traumatic Stress Network*) annab definitsiooni lapse seksuaalse väärkohtlemise kohta: täiskasvanu on lapsega võimusuhtes ning täiskasvanu kasutab last seksuaalse erutuse saamiseks ja oma vajaduste rahuldamiseks ära (Parenting a Child..., 2018:2). Last kasutatakse täiskasvanute vajaduste rahuldamiseks ning toimepanija on võimusuhtes kannatanuga (Soo, 2016:10). Eesti seaduste kohaselt loetakse laps alatest 14. eluaastast võimeliseks andma nõusolekut osaleda seksuaalsetes tegevustes täiskasvanuga (Age of Consent..., i.a). Vaatamata vanusepiirangule, on keelatud vägivaldselt sundida seksuaalseteks tegevusteks (Nõusolek, i.a).

1.1.1 Peibutamine (ingl *grooming*)

Peibutamine on olukord, kui täiskasvanud inimene saab tuttavaks ja „sõbruneb“ lapsega/teismelisega selleks, et edaspidiselt kasutada last/teismelist seksuaalselt ära (Child Sexual..., 2019). Peibutamise eriliseks iseloomujooneks on lapse usalduse võitmine ning ohver ei kahtlusta, et toimub midagi normidega vastuolus olevat (Gamez-Gaudix, Almendros, Calvete, Santisteban, 2018:11). Peibutamine toimub dünaamiliselt (Online child sexual... 2019), sellel on palju arengutsenaariume (Gamez-Gaudix, Almendros, Calvete, Santisteban, 2018:11) ja käitumine peibutamise protsessi ajal on süstemaatiliselt struktureeritud (Soo, jt 2016:12). Niinimetatud sõprussuhete loomise faas on väga oluline, sest laps ei suuda toimepanija tegevuse tegelikest eesmärkidest aru saada ja ta on kergesti mõjutatav (Quayle, Lööf, Soo, Ainsaar, 2011:15; Soo, 2016:12). Pärast sõprussuhte moodustamise faasi jõuab peibutaja seksuaalse sisuga nõudmiste etappi. Võib ka juhtuda, et sõbrunemise faas jääb vahele, siis jõutakse seksuaalse sisuga nõudmisteni kiiremini (Quayle, Lööf, Soo, Ainsaar, 2011:15). Lapsed ja noored võivad kogeda peibutamist nii tundmatu kui ka tuttavate täiskasvanute poolt (Online abuse, i.a). Peibutamise panevad toime sagedamini täiskasvanud mehed tüdrukute suhtes (Online child sexual..., 2019). Täiskasvanud inimene saab informatsiooni noorest ja teeb kõiki seksuaalsete suhete säilitamiseks (Gamez-Gaudix, Almendros, Calvete, Santisteban, 2018:11).

1.1.2 *Sexting* (seksuaalse sisuga sõnumite saamine/saatmine)

Sexting (mõiste on kombineeritud inglisekeelsetest sõnadest *sex* ja *texting*) (Soo, 2016:12) on olukord, kui enamasti teismelised saavad teistele inimestele (eakaaslastele) seksuaalse sisuga sõnumeid, mis võivad sisaldada näiteks seksuaalsusega seotud küsimusi, kommentaare, nalju või ka intiimseid fotosid ja videoid (Quayle, Lööf, Soo, Ainsaar, 2011:14). *Sexting* võib välja viia seksuaalvahekorra, mis toimub kaasaegse tehnoloogia vahendusel (Ojeda, Rey, Hunter, 2019:82). Tihti saavad noored intiimseid fotosid, mõtlemata, et sellel võib olla tulevikus negatiivseid tagajärgi. *Sexting* on aluseks fotomaterjalide väärkohtlemisele (Roberts, Ravn, 2019:258). *Sexting* võib muutuda kuritarvitamiseks interneti keskkonnas, kui laps või noor inimene on sunnitud saatma tahtvastaselt teisele inimesele oma intiimse sisuga fotosid või kui ta ei soovi saada väljakutsuvat pildimaterjali (Online abuse, i.a). *Sexting* võib olla ohtlik sellepärast, et sõnumite või pildimaterjali saatmine internetis, võib saada nähtavaks teistele kasutajatele ja

need jäävad internetti igaveseks. Intiimseid fotosid võivad kasutada kuritegijad ahistamise eesmärgil (Soo, 2016:12).

Eespool kirjeldatud tegevused on Eestis Karistusseadustiku ja Lastekaitseaduse järgi keelatud ja karistatavad. Näiteks on keelatud seksuaalne ahistamine ja vägistamine (Karistusseadustik §141, §179; Lastekaitseadus §24), seksuaalse eesmärgiga kokkulepe lapsega kohtumiseks (peibutamine), lapsealise seksuaalne ahvatlemine (nt pornograafilise materjali näitamine lapsele) (Karistusseadustik §179).

1.2 Eesti noorte kogemused internetipõhise seksuaalse ahistamisega

EU Kids Online uuringus osalenud Eesti lastest pooled väidavad, et internetis on lihtsam suhelda kui reaalses elus (Sukk, Soo, 2018). Noored kasutavad interneti üksinda ja ilma vanemate teadmata ja järelevalveta, sellepärast et vanematel võivad olla sageli puudulikud teadmised internetikasutusest (Martinez-Ferrer, Romero-Abrio, Moreno-Ruiz, jt 2018). Eesti vanemad on vähe teadlikud oma laste interneti tegevustest ning ohtudest, millega on noored puutunud kokku internetis (Soo, Ainsaar, Kalmus, 2012). Isegi kui noor inimene on kogunud midagi häirivat internetikeskkonnas, siis suure tõenäosusega ei räägi ta sellest oma vanematele (Sukk, Soo, 2018). On mitmeid põhjusi, miks noored ei soovi rääkida nii lähedastele kui ka teistele inimestele oma negatiivsetest kogemustest internetis. Näiteks noored kardavad, et nad ei saa enam kasutada interneti ja infotehnoloogiavahendeid, sest vanemad piiravad kasutamist (Dennehy, Meaney, Cronin, jt 2020). Samal ajal on noortel hirm, et vanemad ja täiskasvanud inimesed ei ole võimelised neid mõistma ja aitama (kuna vanemad ei kasutanud internetti sellisel tasemel, nagu praegused noored); kardavad, et küberahistamine jätkab või intensiivistub; kardavad, et ei saa tõendada tehtud kahju. Temakohane kirjandus viitab sellele, et toetuse ja abi saamine vanematelt ja teistelt on kõige parem viis taastumiseks internetis kogetud seksuaalsest ahistamisest (Dennehy, Meaney, Cronin, jt 2020).

2012. aastal tehtud uuring (Soo, Ainsaar, Kalmus, 2012) Eesti kohta väidab, et võrreldes teiste Euroopa riikidega, alustavad Eesti noored interneti kasutamisega varasemas eas. Seoses varasema interneti kasutuse alustamisega on Eesti noortel suurem tõenäosus kogeda erinevaid ebameeldivaid olukordi internetis. 2011. aastal koostatud ülevaate järgi olid Eesti noored

Euroopa riikide võrdluses kolmandal kohal (kokku 21% lastest) soovimatute seksuaalse sisuga sõnumite saamises (Soo, Ainsaar, 2011).

Tavaliselt palutakse tüdrukute käest intiimseid materjale piltidena, kuid poisid saavad rohkem tahtmatult ebatsensuurseid foto- ja videomaterjale (Tamm, 2016). Internetipõhise ahistamise toimepanijaks on suurema tõenäosusega meessoost noored inimesed. Keeleline identiteet mõjutab ahistamist internetis, vene keelt kasutatavad noored teatavad sagedamini seksuaalse ahistamise olukordadest internetis nii ohvrite kui ka toimepanija rollis (Tamm, 2016:63; Sukk, Soo, 2018).

2019. aasta uuringu andmetel on Eesti noored üldiselt arvamusel, et internetikeskkond on turvaline (Sukk, Soo, 2018) ja tavaliselt küberahistamise ohvrite arv on madal; võrreldes erinevaid vanuserühmaid, on ohvrite hulgas noori inimesi kõige rohkem (Näsi, Oksanen, Keipi, Räsänen, 2015).

1.3 Internetis seksuaalse ahistamise ohvriks langemist soodustavad tegurid

Noored inimesed on haavatav rühm (Näsi, Oksanen, Keipi, Räsänen, 2015), sest seksuaalse ahistamise üks põhjustest on interneti sagedane kasutamine (Rice jt, 2015; Soo, Bodanovskaya, 2011). Uuringud näitavad, et seksuaalse ahistamise juhtumite hulk internetis kasvab noorte inimeste seas (Henry, Powell 2018; Katz, Lemish, Cohen, 2019). Noortel inimestel, kes lastega võrreldes kasutavad interneti sagedamini ning on aktiivsed sotsiaalmeedias (Собкин, Федотова, 2019), on suurem tõenäosus langeda seksuaalse ahistamise ohvriks (Soo, Bodanovskaya, 2011). Kiiresti arenev internetikeskkond soodustab seksuaalse ahistamise levikut, kuna internet pakub inimestele (kaasa arvatud noortele) võõrastega kontakteerumise ja anonüümse suhtlemise võimalust. Seetõttu on seksuaalset ahistamist raske tuvastada kolmandal isikul, kes ei ole sellega seotud (Henry, Powell, 2018).

Järgnevalt annan ülevaate internetis seksuaalse ahistamise ohvrite võimalikest karakteristikutest, sealhulgas nende käitumismustritest.

1.3.1 Demograafilised, tervise ja käitumisega seotud riskitegurid

Sugu, vanus ja keel. Uuringud näitavad, et tüdrukud muretsevad poistega võrreldes rohkem enda turvalisuse pärast internetikeskkonnas, kuna nad saavad poistest sagedamini ebameeldivaid sõnumeid ja puutuvad enam kokku seksuaalse ahistamisega (Собкин, Федотова, 2019). Reeglina noored neiu langevad interneti ohvriteks sagedamini kui noormehed (Martinez jt, 2019). Vene keelt kõnelevad Eesti noored kogevad sagedamini seksuaalset ahistamist internetis (Tamm, 2016; Sukk, Soo, 2018). Noored, kelle kodukeel on eesti keel, suhtlevad võõraste inimestega internetis harvem (Soo, Ainsaar, Kalmus, 2011). Üldiselt puutuvad neiu sagedamini kokku nii füüsilise seksuaalse ahistamisega (näiteks käperdamine) kui ka alandamisega, tüdrukuid koheldakse poistest erinevalt. Samal ajal saavad noormehed rohkem seksuaalsele orientatsioonile viitavaid kommentaare (Mitchell, Ybarra, Korchmaros, 2014).

Füüsiline ja vaimne tervis. Teaduslik kirjandus väidab, et seksuaalne ahistamine internetis mõjutab ohvri psüühilist seisundit suuremal määral kui kiusamine silmast silma näiteks sellepärast, et internetis võib olla suurem hulk inimesi kaasatud ja juhtumist teadlikud (Rice jt, 2015). Samal ajal on ahistamine internetis seotud tervise-, sotsiaalsete ja haridusalaste probleemidega (Gini, Marino, Xie, Pfetsch, Pozzoli 2019; Powell, Scott, Henry, 2020). Uuringud näitavad, et noortel inimestel puuduvad oskused internetiahistamisega toimetulekuks ning üheks äärmuslikuks lahenduseks, mida ohvrid mõnikord kasutavad, on enesetapp (Dennehy, Meaney, Cronin, jt 2020). Noorte vaimne tervis võib olla ohus juba seetõttu, et noored on arenguetapil, kus toimub üleminek lapseast täiskasvanuikka ja toimuvad suured bioloogilised ja sotsiaalsed muutused (Dennehy, Meaney, Cronin, jt 2020).

Seksuaalne ahistamine võib olla vaimse tervise hädade põhjustaja, aga see võib osutada ka riskiteguriks. Suure tõenäosusega satuvad ahistamise ohvriks noored inimesed, kellel on probleemid vaimse tervisega või füüsilised eripärad (Rice jt, 2015) ning madal enesekindlus (Mitchell, Ybarra, Korchmaros, 2014).

Riskikäitumine. Noorte riskikäitumine, sealhulgas halbade harjumuste omamine (nt. uimastite tarvitamine) (Tamm, 2016; Soo, Bodanovskaya, 2011), agressiivne käitumine (Soo, Lukk, Ainsaar, jt 2016) ja kalduvus teisi inimesi kiusata (Tamm, 2016) suurendavad tõenäosust langeda internetis seksuaalse ahistamise ohvriks (Soo, Bodanovskaya, 2011).

Näsi jt (2015) väidavad, et internetis toimunud ahistamise ohvrite kirjeldamine on keerulisem võrreldes ohvritega, kes on kogenud seksuaalset ahistamist reaalses elus, eriti kui ohver ja toimepanija ei tea teineteist. Vaatamata sellele varasemad uuringud näitavad, et reeglina internetis toimunud ahistamise ohvrid ja ahistamise toimepanijad tunnevad üksteist (Rice jt, 2015).

Üks põhjustest, miks osapooled üksteist tunnevad, on tingitud sellest, et noored annavad teistele või postitavad sageli vabatahtlikult isiklikku informatsiooni. Informatsiooni põhjal on võimalik internetis leida üles noori inimesi, et neid seksuaalselt ahistada esialgu internetis ning edaspidi silmast silma kohtudes (Soo, Bodanovskaya, 2011). Seksuaalset ahistamist on kogenud rohkem need noored, kes on tõmmanud endale tähelepanu aktiivse sotsiaalmeedia kasutuse ja sealsete postitustega. Noored, kes käituvad julgemalt ja avameelsemalt sotsiaalmeedias (näiteks postitavad väljakutsuvaid fotosid), on tolerantsemad internetis toimuva vägivalla suhtes (Собкин, Федотова, 2019). Samal ajal sotsiaalmeedias liiga aktiivsed noored kardavad ahistamiskatseid (Собкин, Федотова, 2019). Noored, kes käituvad tagasihoidlikumalt ja ei levita informatsiooni enda kohta, ei kuulu riskirühma ja kogevad vähem internetiohtusid (Soo, Bodanovskaya, 2011). Noored inimesed, kes ei tunne ahistajat, kogevad rohkem stressi, hirmu ja jõuetust (Dennehy, Meaney, Cronin, jt 2020).

1.3.2 Kodukeskkonnaga seotud riskitegurid

Suhted perekonnaga. Internetis võivad kogeda väärkohtlemist rohkem noored, kellel on kehvad suhted lähedaste inimestega (perekonnaliikmetega) (Soo, Lukk, Ainsaar, jt 2016:9) või kes ei ela koos oma vanematega (Näsi jt, 2015; Soo, Bodanovskaya, 2011). Madal noorte sotsiaalne aktiivsus elus võib suurendada ohvriks langemist internetis (Näsi jt, 2015; Soo, Bodanovskaya, 2011).

Vanemate kasvatusstiilide mõju seksuaalse ahistamise ohvriks langemisele. Järgnevalt annan ülevaade erinevatest vanemate kasvatusstiilidest ja sellest, kuidas need võivad mõjutada lapse elu üldiselt. Teema teoreetiline käsitus aitab mõista internetis väärkohtlemise ohvriks langemise perekondlikke tagamaid. Töö autor järjestas kasvatusstiilid vastavalt sellele, milline stiil võib olla lapse arengule ja toimetulekule soodsam.

Autonoomiat toetava kasvatusstiili (ingl *autonomy-supportive parenting style*) puhul võimaldavad vanemad oma lastel ise valida tegevusi ja iseseisvalt otsuseid teha (Shenfield, 2019), sealjuures selgitavad vanemad iga variandi stsenaariumi (Bjelland, jt 2015:2). Lapsel tekib vastutus oma tegude ja otsuste eest, ta võtab arvesse enda soove ja vanemate arvamusi. Autonoomiat toetav kasvatusstiil aitab lapsel arvestada reeglitega, mille vanemad kehtestavad (Shenfield, 2019).

Emotsionaalne side vanemate (või ühe vanema) ja lapse vahel on oluline, kuna vanemate toetuse ja soojuse määr kasvatusel mõjutab lapse arengut ja tema toimetulekut edaspidises elus (Сырвачева, Уфимцева, 2014). Lapsed, kellel on vanematega emotsionaalselt lähedane side ja soojad suhted, vestlevad pidevalt vanematega interneti kasutamise ajal ning õpivad koos, kuidas kasutada interneti turvaliselt (Özrüg, 2016). Kui vaadata lähemalt autonoomiat toetavat kasvatusstiili, siis ei ole leitud seoseid selle stiili ja ahistamise kogemise vahel. Täpsemalt autonoomne kasvatusstiil ei suurenda ega vähenda noorte ahistamise ohvriks langemise riski (Katz, Lemish, Cohen, 2019).

Autoriteetset kasvatusstiili (ingl *authoritative parenting style*) kasutades, vanemad kehtestavad täpsed piirid (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3) ja praktilised reeglid käitumiseks (Özrüg, 2016:412) ning kontrollivad mõõdukalt lapse tegevusi (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3). Nende kontrolliv ja distsiplineeriv käitumine lapse suhtes on pigem toetuseks (Baumrind, 1991). Suhted arenevad vanema ja lapse vahelisest interaktsioonist (Özrüg, 2016:412) ning sellest, et vanemad arvestavad lapse õigustega ja arvamusega. Vanemad püüavad kuulata lapse soove, arutlevad koos lapsega erinevaid käitumis- ja tegutsemisstrateegiaid (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3), aga alati ei pruugi vanemad arvestada lapse eelistusi (Parenting Styles, 2020). Autoriteetset kasvatustüüpi kasutavate vanemate lapsed on sotsiaalselt vastutustundlikud, kõrgema enesehinnanguga ja teadmiste poolest kompetentsemad (Baumrind, 1991).

Autoritaarset kasvatusstiili (ingl *authoritarian parenting style*) iseloomustab madal vanemate osavõtlikkus (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3), soojus (Martinez, Murgui, Garcia, Garcia, 2019:85) ja kõrge vanemate poolne kontroll. Autoritaarsetel vanematel on ideaalse lapse eeskujude, mis põhineb sotsiaalsetel stereotüüpidel (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3; Baumrind, 1991), seega vanemad nõuavad oma lastelt kuulekust ja kõikide rangete reeglite järgimist (Özrüg, 2016:412; Baumrind, 1991), arvestamata lapse

seisukohtadega (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3). Vanemad võivad karistada lapsi füüsiliselt sõnakuulmatuse pärast, mistõttu on lapsed pidevalt emotsionaalses pinges (Сырвачева, Уфимцева, 2014:53). Selle tulemusena jääb lapsel vajaka oskusest iseseisvaks eluks (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3). Autoritaarset kasvatusstiili peetakse ebatõhusaks, kuna lapsel on kalduvus deviantseks käitumiseks ning neil on madal enesekontroll (Ibabe, Bentler, 2015:260).

Lapsed, kelle vanemad kasutavad pigem rangelt kontrollivat (autoritaarset) kasvatusstiili, on suuremas riskis langeda seksuaalse ahistamise ohvriks internetis, seda peamiselt lapse ja vanema vahelise jaheda suhte tõttu (Katz, Lemish, Cohen, 2019:8). Näiteks arusaamiraskuse või enesekindluse puuduse tõttu ei pruugi teismeline öelda, mis juhtus temaga internetis (Soo, Bodanovskaya, 2011:49). Martinezi ja tema kolleegide (2019) uuring näitab, et internetiahistamise riskisuhe on autoritaarse käitumisstiiliga noortel 1,43, samal ajal kui autoriteetse ja mittesekkuva kasvatusstiiliga noortel on sama näitaja 1,33. Kontrolliv vanemlusstiil avaldab negatiivset mõju noortele inimestele sellepärast, et kui järelevalve määr väheneb, tunnevad noored inimesed vabadust ja seega suureneb risk langeda ohvriks internetis (Katz, Lemish, Cohen, 2019:8). Interneti ahistamise ohvrid väidavad, et pigem on nende vanemad sallivad (Fousiani, jt 2016:2121).

Seevastu Martinez-Ferrer, Romero-Abrio ja Moreno-Ruiz (2018) leidsid autoritaarse kasvatusstiili toetuseks, et ranget kontrolli kasutatavate vanemate lapsed on vähem altid internetisõltuvusele. Järelikult on lastel turvalisem, kui on olemas vanemad, kes lapse internetikäitumist oma kontrolli all hoiavad.

Sallivat kasvatusstiili (ingl *permissive parenting style*) rakendavatel vanematel on palju soojust ja osavõtlikkust (Baumrind, 1991), kuid iseenesest on vanemad jõuetud ja ebajärjepidevad lapse käitumisele reeglite kehtestamisel (Parenting Styles, 2020). Sallivat kasvatusstiili kasutavad vanemad ei sea piiranguid ega karista eksimuste korral (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3). Kuna vanematel ei ole mingeid reegleid ega printsiipe, ei nõua sallivad vanemad oma laste käest ka positiivseid tulemusi näiteks käitumises ja otsuste tegemisel (Parenting Styles, 2020) ning ei nõua vastutustundlikku käitumist (Baumrind 1991). Salliva kasvatusstiiliga vanemad ei ole harjunud veetma palju aega koos lapsega (Özrüg, 2016:412) ning võtma enda peale vastutust lapse hakkamasaamise eest edaspidi,

seega aktsepteerivad nad kõiki lapsi soove ja arvamusi (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3).

Mittesekkuvat kasvatustiili (ingl *uninvolved parenting style; neglectful parenting style; laissez-faire parenting style*) kasutavatel vanematel on kõik eelnevalt käsitletud näitajad madalad: soojustunne, tähelepanelikkus, osavõtlikkus reeglite seadmine ja nende järgimise järjepidevus (Čablová, Pazderková, Miovský, 2014:3; Martinez, Murgui, Garcia, Garcia, 2019:85). Vanemad ei näita lapsele eeskujut, ei anna tagasisidet lapse käitumise kohta ega toeta emotsionaalselt või teevad seda väga harva (Özrüg, 2016:412). Hoolimatus väljendub vanemate soovimatuses tegeleda lapse kasvatamisega või vanematel ei ole füüsiliselt lapse jaoks aega (Сырвачева, Уфимцева, 2014:52). Mõningatel juhtumitel keelduvad mittesekkuva kasvatustiiliga vanemad vanemluse kohustusest. Suure tõenäosusega ei ole need pered täiuslikud ning vanematel esineb käitumisprobleeme (Baumrind, 1991).

Vanemate ja lapse madal emotsionaalne side võib kaasa tuua lapse iseloomusjoontes ja käitumises negatiivseid omadusi (Сырвачева, Уфимцева, 2014:47), näiteks liigne häbelikkus, arglikkus, abituse, agressiivsus, võimetuse kontrollida iseennast ja madal enesekindlus (Parenting Styles, 2020). Vanemate vähene soojus ning soovimatus oma lapsega küsimusi arutada põhjustab lapsele madalat sotsiaalset adaptatsiooni eakaaslaste seas (Martinez, Murgui, Garcia, Garcia, 2019:85).

Erinevate kasvatustiilide tugevaid ja nõrku külgi kokku võttes võib öelda, et lapsele on kõige soodsam kasvatustiil, kus ühest küljest vanemate ja lapse vahel on usalduslik suhe ja vanemad on lapse suhtes soojad ja avatud (Martinez, Murgui, Garcia, Garcia, 2019:90) ning samaaegselt mõõdukalt kontrollivad. Selline vanemlus võib (leebemas vormis) oma laste käitumist internetikeskkonnas kontrollida ning vähendada internetis ohvriks langemise riski (Soo, Bodanovskaya, 2011:49). Seega saab eeldada, et mõõdukas kontrollimine koos lapsega diskuteerimisega võib vähendada tõenäosust langeda seksuaalse ahistamise ohvriks. Internetikasutuse piirav vahendamine on vanematele katsetus, sest ühest küljest soovivad nad tasakaalustada oma lapse isiklikku ruumi sotsiaalmeedias ning teisest küljest tahavad vanemad kaitsta last küberkiusamise eest (Caivano, Leduc, Talwar, 2020:11). Kokkuvõtvalt öeldes võib eeldada, et autoritaarse ja mittesekkuva kasvatustiiliga vanemate lapsed kalduvad olema suuremas seksuaalse ahistamise riskis.

Vanemate tööränne.

Erinevatel põhjustel on Eesti vanemad valinud üha enam töötamise välismaal. Üsna sageli käsitletakse vanemate tööränne teemat Eesti uudisportaalides. Järgnevalt kirjeldan vanemate välismaal töötamise mõju laste heaolule ja käitumisele.

Vanemate töötamine välismaal võib tuua lapse ellu nii negatiivseid kui ka positiivseid muutuseid. Negatiivsete tagajärgedena võib nimetada järgmist: vanemate suhted halvenevad, lapsed muutuvad haavatavaks, tunnevad end üksikuna ja hüljatuna (Markina, Žarkovski, 2014). Lapsed, kelle vanemad töötavad väljaspool Eestit, on ebakindlad oma tuleviku suhtes (Soo, Kutsar, 2020). Kuna mõlemad vanemad või üks vanematest on lapse ellu vähe kaasatud ning vanemate kontroll on madal, võib noor toime panna õigusrikkumisi, käituda vägivaldselt ja riskantselt (sealhulgas narkootikumide ja alkoholi tarvitamine). Seda võib juhtuda suurema tõenäosusega siis, kui ema on üks vanematest, kes töötab välismaal. Teisisõnu, ema mängib kaitsefunktsiooni lapse jaoks (Markina, Žarkovski, 2014). Vanemate töörännes on ka positiivseid külgi, näiteks perekonna (sealhulgas lapse) üldine materiaalne olukord ja elutingimused võivad muutuda paremaks või saavad vanemad lubada hariduse eest maksmist (Migration and Children, i.a).

Väärrib märkimist, et vene keelt kõnelevad vanemad töötavad sagedamini välismaal kui eestikeelsed vanemad (Markina, Žarkovski, 2014). Vene kodukeelega noored väidavad sagedamini, et otsustavad oma aja kasutamise üle iseseisvalt kui eesti kodukeelega teismelised (Soo, Kutsar, 2020). Vanemate tööränne ja selle seose kohta laste võimaliku seksuaalse ahistamisega on teada vähe, Eestis pole seda teemat varem uuritud.

1.4 Probleemiseade

Eesti noored kasutavad viimasel ajal üha aktiivsemalt internetti (Sukk, Soo, 2018), kuid mitte kõik interneti kasutamise kogemused ei ole meeldivad. Näiteks seksuaalse ahistamise kogemused võivad põhjustada ebamugavust ja hirmu. Seksuaalne ahistamine võib mõjutada noore arengut ja üldist heaolu (Soo, jt 2016:13). Senised Eesti uuringud on käsitlenud seksuaalse ahistamise teemat põgusalt, näiteks EU Kids Online (Sukk, Soo, 2018) uuringu fookuses oli seksuaalse sisuga sõnumite saamine. Seksuaalse ahistamise teemat on Eestis vähe uuritud ka sellest vaatenurgast, kuidas on ahistamise kogemusega seotud perekondlik taust ja vanemate töömigratsioon. Oma töös uurin Eesti noorte kogemusi seksuaalse ahistamisega internetis.

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja Eesti noorte seksuaalse ahistamise kogemused internetis ja selle kodukeskkonna ning noore enda probleemkäitumisega seotud riskitegurid. Täpsemalt vaatlen, millise demograafilise tausta, koduse kasvatusstiili ning perekonna materiaalse olukorraga noored satuvad tõenäolisemalt internetis seksuaalse ahistamise ohvriks. Samuti uurin noore enda alkoholi ja narkootikumide tarbimise ja seaduste rikkumise seoseid ahistamise kogemustega.

Antud töös otsin vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

- Millise sotsiaaldemograafilise taustaga noored kogevad rohkem seksuaalset ahistamist internetis?
- Millise kasvatusstiiliga noored on puutunud rohkem kokku seksuaalse ahistamisega internetis?
- Kuidas mõjutab kodus toimuv vanematevaheline ning noore vastu suunatud vaimne ja füüsiline vägivald seksuaalse ahistamise ohvriks langemist noorte seas?
- Kuidas on noorukite riskikäitumine seotud seksuaalse ahistamise ohvriks langemisega internetis?

2 METOODIKA

Töös kasutan kvantitatiivset uurimisviisi. Kuna töö eesmärgiks on uurida Eesti noorte seas seksuaalse ahistamise levikut ning selle seoseid erinevate arvuliselt mõõdetud käitumisviiside ja kogemuste vahel, olen arvamusel, et kvantitatiivne uurimismeetod sobib rohkem, sest teema uurimine eeldab deduktiivset lähenemist (Õunapuu, 2014). Töös on sõltuvaks arvuliselt mõõdetud tunnuseks seksuaalne ahistamine internetis ja sõltumatuteks tunnusteks näiteks kasvukeskkonna tingimused.

2.1 Andmed

Käesolevas bakalaureusetöös kasutan uuringu „Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring“ andmeid. Uuringu korraldas Tartu Ülikooli meeskond 2015. aastal (Soo jt, 2016). Uuring oli tellitud Justiitsministeeriumi poolt, selleks et selgitada välja seksuaalse väärkohtlemise levik Eesti laste ja noorte hulgas. Uuring viidi läbi isetäidetava ankeetküsitlusena Eesti keskkoolides ja kutsekoolides. Uuringu läbiviimiseks küsiti koolide juhtkonnalt luba ning saadi Tartu Ülikooli inimuuringu eetika komiteelt kooskõlastus. Uuring viidi läbi klassiruumis tunni ajal ning küsitlejateks olid Tartu Ülikooli töötajad ja üliõpilased. Enne küsimustiku täitmist tutvustasid küsitlejad õpilastele uuringu eesmärgi ning juhendasid, kuidas on vaja küsimustikku täita ja mida küsitakse. Küsimustiku täitmine oli võimalik nii eesti kui ka vene keeles. Uuringus osalemine oli õpilastele vabatahtlik ja anonüümne. Ankeedi täitmine võttis aega umbes 45 minutit. Samuti rakendati turvameetmeid, näiteks koguti kõik täidetud ankeedid ümbrikusse ja see suleti õpilaste juuresolekul, täidetud ankeete ei näidatud uuringuga mitte seotud inimestele. Kui tundlikule teemale vastamine meenutas õpilasele isiklikke lahendamata probleeme, siis soovitati neil pöörduda spetsialistide või inimeste poole, keda noor võiks usaldada.

Ankeediga seotud küsimuste tekkimise korral võis pöörduda Tartu Ülikooli uuringuassistendi poole.

2.2 Valim

Uuringu sihtrühma moodustasid keskkoolide 10-12. klassi õpilased ning samavanad kutsekoolide õppurid. Andmed koolide ja klasside kohta saadi Eesti Hariduse Infosüsteemist. Valimi moodustamisel kasutati klastervalimit. Klastervalim tähendab populatsiooni klaastritesse jagamist juhusliku kihtvaliku teel (Õunapuu, 2014:141).

Uuringus osales kokku 2160 noort inimest, vanuses 15-19 aastat 33 Eesti koolist. Bakalaureusetöös ma 15- ja 19-aastaste noorte andmeid ei kasutanud, kuna neid oli väga vähe. Seega analüüsitava valimi moodustavad 1957 inimest vanusest 16 kuni 18 aastat. Kokku on vastanutest 54% poisid ja 46% tüdrukud (tabel 1). 73% vastanutel on peamine kodukeel eesti keel ning 27% vene keel. 59% respondentidest elavad koos bioloogiliste vanematega, 15% elavad kasuvanemate või siis üksikvanemaga peredes, 7% noortest elavad kas üksinda, elukaaslasega, vanavanematega või asenduskodus (nimetatud muu peretüüp).

Tabel 1. Vastajate sotsiaaldemograafilised näitajad

		Arv	%
Sugu	Poiss	1059	54,1
	Tüdruk	898	45,9
Kodukeel	Eesti keel	1422	72,9
	Vene keel	529	21,1
Peretüüp	Bioloogilised vanemad	1156	59,1
	Kasuvanem	299	15,3
	Üksikvanem	363	18,5
	Muu perevorm	139	7,1

2.3 Analüüsis kasutatud tunnused

Seksuaalne ahistamine internetis. Seksuaalse ahistamise kogemise uurimiseks esitati noortele küsimus, kas nad on kogenud internteis või mobiiltelefonis viimase 12 kuu jooksul midagi

järgnevast, mis ei ole neile meeldinud või on toimund vastu tahtmist. Ankeedis oli esitatud neile kaheksa väidet ahistavate juhtumite kohta (väiteid vaata tabelist 3). Väidetele said õpilased vastata skaalal: (0) Ei ole juhtunud, (1) On juhtunud 1 kord, (2) On juhtunud 2 korda, (3) On juhtunud rohkem kui 2 korda. Kõigist 8 väitest moodustasin summaindeksi, mille väiksem väärtus oli 0 (ei ole kogunud ühtegi juhtumit) ja suurim võis olla 24 (st kogunud kõiki juhtumeid rohkem kui 2 korda). Seejärel kodeerisin indeksi ümber kolme kategooriaga tunnuseks: (1) ei ole kogunud üldse; (2) kogunud üksikud juhtumid (liidetud skaalapunktid 1-4); (3) kogunud sageli (liidetud skaalapunktid 5-24). Internetis seksuaalse ahistamise koondtunnuse reliaabluse näitaja on 0,81. Regressioonimudelil kasutan kolme kategooriaga tunnust, sest nii on võimalik välja selgitada, kas sagedaste juhtumite ohvritel esineb rohkem või teistsuguseid riskitegureid kui üksikute juhtumite ohvritel. Üksikute juhtumite kogemine võib olla ka näiteks juhus.

Hinnang pere materiaalsele toimetulekule. Uuritavatelt küsiti, milliseks ta hindab oma pere rahalist seisut, millele ta sai vastata nii: (1) raha ei jätku söögiks; (2) raha jätkub vaid toiduks, maksudeks ja aeg-ajalt hädavajalikuks; (3) saame osta ka muud vähem hädavajalikku; (4) saame osta enam-vähem kõike vajalikku; (5) võime aeg-ajalt endale osta ka luksuslikke asju. Seejärel kodeerisin tunnuse ümber: (1) hästi toimetulev (skaalapunkt 5); (2) keskpäraselt toimetulev (skaalapunkt 4); (3) raskustega toimetulev (liidetud skaalapunktid 1-3).

Vanemate töömigratsioon. Vanemate töörande kohta oli esitatud üks küsimus: Kas sinu vanemad on viimase 12 kuu jooksul töötanud välismaal kauem kui üks kuu? Sellele said noored vastata skaalal: (1) kumbki vanematest ei ole töötanud välismaal; (2) ainult ema on töötanud/töötab välismaal; (3) ainult isa on töötanud/töötab välismaal; (4) mõlemad vanemad on töötanud/töötavad välismaal. Skaala kodeerisin ümber järgmiselt: (1) vähemalt üks vanem töötab välismaal (liidetud skaalapunktid 2 – 4); (2) kumbki vanem ei tööta välismaal (skaalapunkt 1).

Alkoholijoomine. Alkoholijoomise sageduse välja selgitamiseks oli ankeedis üks küsimus: Kui Sa oled neid jooke joonud, siis palun vasta, kui sageli Sa oled joonud alkoholi viimase 12 kuu jooksul? Tunnusel oli pikk vastusevariantide loetelu: (1) 0-4 korda; (2) 5-10 korda; (3) umbes kord kuus; (4) 2-3 korda kuus; (5) umbes kord nädalas; (6) 2-4 korda nädalas; (7) peaaegu iga päev. Analüüsiks kodeerisin skaala kolme kategooriaga tunnuseks: (1) joonud 0-

4 korda; (2) joonud 5-12 korda (umbes kord kuus) (liidetud skaalapunktid 2-3); (3) joonud 2 korda kuus või sagedamini (liidetud skaalapunktid 4-7).

Narkootikumid. Narkootikumide tarvitamist oli uuritud kahe väitega: Olen tarvitanud hašišit, kanepit või marihuaanat; Olen tarvitanud kokaiini, heroini, amfetamiini või tablett kujul narkootikume nagu ecstasy. Mõlemale väitele said noored vastata skaalal: (1) ei ole mitte kunagi teinud; (2) jah, olen teinud. Järgmisena kodeerisin tunnused ümber kahe kategooriaga tunnuseks: (1) jah, on; (2) ei ole. Esimene variant tähendab, et respondent on vastanud jaatavalt ühele või mõlemale väitele. Teine variant, et on vastanud eitavalt mõlemale väitele. Sama põhimõtet rakendasin ka õigusrikkumiste tunnuse ümberkodeerimisel.

Õigusrikkumiste toimepanemine. Õigusrikkumise all peetakse silmas 3 väidet: (1) olen varastanud midagi väärtuses üle 50 euro; (2) olen toime pannud murdvarguse (st varastanud midagi kuhugi sisse tungides või lõhkudes); (3) olen ärandanud auto või mootorratta. Ka need kodeerisin kahe kategooriaga tunnuseks: (1) jah, on; (2) ei ole.

Noor on kodus vaimse ja/või füüsilise vägivalda ohver. Vägivalla ohvriks olemist uuriti kahe tunnusega: Kas Sinu vastu on kasutatud viimase 12 kuu jooksul füüsilist vägivalda kodus (nt pahatahtlikult tõugatud, löödud, tiritud, kistud, kinni hoitud või muud sellist)?; Kas Sinu vastu on kasutatud viimase 12 kuu jooksul vaimset vägivalda kodus (nt mõnitatud, alandatud, solvatud, hirmutatud, narritud)? Õpilased said vastata küsimustele kas jaatavalt või eitavalt. Kodeerisin kodus vägivalda kogemise kahe kategooriaga tunnuseks: (1) jah, on kogunud (vastas jaatavalt kas ühele või mõlemale küsimusele); (2) ei ole (vastas mõlemale eitavalt).

Vaimne ja füüsiline vägivald vanemate vahel. Vanemate vahelise vägivalda kohta oli küsitud kahe küsimusega: Kui tihti esineb füüsilist vägivalda sinu vanemate vahel; Kui tihti esineb vaimset vägivalda sinu vanemate vahel. Mõlema väite puhul said noored vastata järgmisel skaalal: (1) mitte kunagi; (2) väga harva; (3) mõnikord; (4) sageli; (5) peaaegu kogu aeg. Seejärel kodeerisin tunnused ümber nii: (1) jah, vanemate vahel esineb vägivalda (skaalapunktid > 1 ühe või mõlema küsimuse puhul); (2) ei (skaalapunkt 1 mõlema küsimuse puhul).

Kasvatustiilid. Kasvatustiile uuriti 9 väitega: (1) nad on lasknud mul teha iseseisvaid otsuseid; (2) nad on olnud mind väga kontrollivad, (3) Nad on kohelnud mind noorema, kui

ma tegelikult olen, (4) nad on mind liigselt kaitsnud, (5) nad on suhelnud minuga harva; (6) nad on olnud minu suhtes hoolitsevad; (7) nad on mõistnud minu probleeme ja muresid; (8) nad on jätnud mind ilma toetuseta, kui ma seda olen vajanud; (9) nad ei ole mõistnud minu soove ja vajadusi. Neile väidetele said noored vastata skaalal: (0) ei kehti üldse – (5) kehtib täielikult. Väidete 5, 8 ja 9 skaala pöörasin ümber. Väidete koondamiseks tegin faktoranalüüsi, mis näitas, et 9 väitest moodustub kaks faktorit. Esimese faktoriga (osavõtlikkus) korreleerus 5 väidet (5, 6, 7, 8, 9) ja teise faktoriga (iseseisvuse piiramine) 3 väidet (2, 3, 4). Esimene väide ei laadunud piisaval määral kummagi faktoriga. Seejärel moodustasin väidete liitmise teel kaks indeksit (Osavõtlikkus; Iseseisvuse piiramine). Osavõtlikkuse skaala varieerub 0-25, kus 0 tähendab, et ükski väide ei kehti, ja 25, et kõik väited kehtivad täielikult respondendi kohta. Indeksi reliaabluse näitaja on 0,8. Iseseisvuse piiramine (kui palju vanemad piiravad) skaala: 0-15 (0 – ei kehti; 15 – kõik väited kehtivad täielikult noore kohta). Selle tunnuse Cronbach'i alfa (reliaablus) on 0,74. Osavõtlikkuse indeksi keskmine väärtus on 7 ja standarthälve 3,1 ning iseseisvuse piiramise tunnuse keskmine väärtus on 19 ja standarthälve 5,2.

2.4 Analüüsimeetodid

Andmeanalüüsi tegin statistikapaketiga SPSS versioon 23. Kirjeldava statistika esitamiseks kasutasin peamiselt protsentjaotusi. Lisaks kasutasin faktoranalüüsi, et välja selgitada vanemate kasvatusstiilid. Faktoranalüüs aitab leida suurest hulgast tunnustest (antud juhul kasvatusstiile kirjeldavad tunnused) väiksema komplekti tunnuseid – faktoreid originaaltunnuste omavaheliste seoste alusel (Tooding, 2014a). Tunnuste omavaheliste seoste analüüsimiseks tegin multinoomse logistilise regressioonimudeli. Multinoomne regressioonimudel võimaldab kasutada mudelis sõltuva tunnusena rohkem kui kahe kategooriaga tunnust (Tooding, 2014b). Regressioonimudeliga püüan leida vastust püstitatud uurimisküsimustele. Mudelis on sõltuvaks tunnuseks seksuaalne ahistamine internetis, faktortunnused ehk kategoriaalsed tunnused on näiteks sugu, vanus, perekonna materiaalne olukord, riskikäitumine ja kovariandid ehk arvtunnused on vanemate kasvatusstiilid (iseseisvuse piiramine ja osavõtlikkus).

3 ANALÜÜS

3.1 Kirjeldav statistika interneti vahendusel toimuva seksuaalse ahistamise kohta

Tabelis 3 on esitatud kaheksa väidet, mis on seotud seksuaalse ahistamisega internetis viimase 12 kuu jooksul. Kõige rohkem on noortele saadetud vastu tema tahtmist alasti fotosid (31%). Peaaegu iga viies noor on saanud selliseid pilte vähemalt kahel korral viimase aasta jooksul. Igalt neljandalt noorelt on küsitud internetis tema intiimsete kehaosade kohta. Näiteks 19% noortest inimestest on vastanud, et keegi on saatnud nendele intiimseid fotosid rohkem kui 2 korda ning 15% noortest väidavad, et keegi on palunud neil saata oma intiimseid pilte rohkem kui 2 korda. Peaaegu iga viies osaleja väidab, et ta on vähemalt korra saanud internetis tuttavaks inimesega, kes soovis temaga kohtuda silmast silma seksuaalsel eesmärgil. Samal ajal 4% noortest on kohtunud päriselus inimesega, kellega tutvus internetis. Vähesed noored väidavad, et keegi on saatnud nende intiimseid fotosid teistele inimestele edasi ilma nende loata (3%).

Tabel 3. Noorte kokkupuude seksuaalse ahistamisega internetis viimase 12 kuu jooksul (%)

	Ei ole juhtunud	On juhtunud 1 kord	On juhtunud vähemalt 2 korda
Keegi on saatnud Sulle endast või teistest alasti fotosid	69,1	12,4	18,5
Keegi on internetis küsinud Sinult Sinu intiimsete kehaosade kohta	74,3	10,5	15,2
Keegi on palunud Sul saata endast paljastavaid pilte	74,5	10,6	14,9
Inimene, kellega oled tutvunud internetis, on soovinud Sinuga kohtuda seksuaalsel eesmärgil	83,4	9,4	7,1
Keegi on näidanud ennast Sulle läbi veebikaamera alasti	85,0	7,6	7,4
Keegi on palunud Sul ennast paljalt näidata	86,1	5,8	8,1
Oled kohtunud päriselus inimesega, kellega tutvusid internetis ning kes lähenes Sulle seksuaalselt vastu Sinu tahtmist	96,2	2,1	1,7
Keegi on Sinust alasti pilte /pilte Sinu intiimsetest kehaosadest ilma Sinu loata internetis teistele edasi saatnud	97,1	1,9	0,9

Tabelis 2 on esitatud protsentjaotused Eesti noorte inimeste seksuaalse ahistamise kogemustest internetis sotsiaaldemograafiliste tunnuste järgi. Ligi pool tüdrukutest on kogenud ahistamist internetis 12 kuu jooksul, kusjuures veerand tüdrukutest on sellega sageli kokku puutunud. Poisid on kogenud ahistamist oluliselt vähem, 16% poistest on kogenud

seksuaalset ahistamist sageli. Vene keelt rääkivate noorte seas on ahistamist mitte kogenuid vähem (43%) kui eesti keelt rääkivate noorte hulgas (55%). Näiteks peamiselt ilmneb keelepõhine erinevus ahistamist sageli kogenuite seas. 17% eesti kodukeelega noortest ning peaaegu kolmandik venekodukeelega noortest on kogunud korduvalt seksuaalset ahistamist.

Kõige vähem korduvat ahistamist kogenuid on bioloogiliste vanematega (18%) elavate noorte seas. See on kõige madalam näitaja võrreldes teiste peretüüpidega - kasuvanematega elavatel noortel on vastav näitaja 26% ning üksikvanemaga elavate puhul 24%.

54% 16-aastastest ja 52% 18-aastastest teatasid, et neid ei ole kunagi internetis seksuaalselt ahistatud. Peaaegu kolmandik 17 aastat vanadest vastajatest leidis, et nad on kogunud üksikud ahistamise juhtumeid internetis.

Tabel 2. Seksuaalse ahistamise kogemused internetis viimase 12 kuu jooksul sotsiaaldemograafiliste tunnuste järgi (%)

		Seksuaalne ahistamine internetis			
		Ei ole kogunud üldse (52%) n=1017	Kogunud üksikuid juhtumeid (27%) n=540	Kogunud sageli (21%) n=400	Crameri V
Sugu	Poiss	55,4	28,5	16,1	0,118*
	Tüdruk	47,8	26,6	25,6	
Vanus	16	54,2	26,1	19,8	0,041
	17	49,3	30,9	19,7	
	18	52,1	25,8	22,1	
Kodukeel	Eesti keel	55,1	27,8	17,1	0,144*
	Vene keel	43,3	26,9	29,8	
Peretüüp	Bioloogilised vanemad	53,8	28,4	17,8	0,067*
	Kasuvanem	44,5	29,6	25,8	
	Üksikvanem	52,6	23,4	24,0	
	Muu perevorm	50,1	28,0	21,9	

* Crameri V näitaja on statistiliselt oluline $p < 0,05$

3.2 Ülevaade noorte kodukeskkonnast ja riskikäitumisest

Tabelis 4 on esitatud kirjeldav statistika noorte kodukeskkonna ja riskikäitumise kohta. Veerand noortest elavad perekonnas, kus on raskusi materiaalse toimetulekuga. Seevastu veidi enam kui kolmandik on pärit peredest, mis tulevad hästi toime. 28% noortest väidab, et vähemalt üks vanem töötab väljaspool Eestit. Vanemate vahelisest vägivallast teatas peaaegu kolmandik vastanutest, samal ajal 13% noortest on kogenud ise vaimset ja/või füüsilist vägivalda kodus. 95% noortest ei ole toime pannud õigusrikkumisi, kuid 37% vastanutest on tarvitanud narkootikume. Ligi kolmandik vastanutest on joonud küsitlusele eelnenud aasta jooksul alkoholi suure sagedusega, see tähendab 2 korda kuus või sagedamini.

Tabel 4. Noorte kodukeskkond ja riskikäitumine (n = 1654)

Tunnused		%	Arv
Hinnang pere materiaalse toimetulekule	Hästi toimetulev	36,1	702
	Keskpäraselt toimetulev	38,6	750
	Raskustega toimetulev	25,3	492
Vanemate töömigratsioon viimase 12 kuu jooksul	Vähemalt üks vanem töötab välismaal	27,7	537
	Kumbki vanem ei tööta välismaal	72,3	1404
Vägivalla kogemine kodus	Jah	12,9	234
	Ei	87,1	1577
Vägivald vanemate vahel	Jah	35,5	672
	Ei	64,5	1219
Õigusrikkumiste toimepanemine	On toime pannud	5,3	102
	Ei ole toime pannud	94,7	1835
Alkoholi joomise sagedus viimase 12 kuu jooksul	Joonud 0-4 korda	42,3	815
	Joonud 5-12 korda	27,0	519
	Joonud 2 korda kuus või sagedamini	30,7	591
Narkootikumide tarvitamine	On tarvitanud	36,8	715
	Ei ole tarvitanud	63,2	1228

* Crameri V näitaja on statistiliselt oluline $p < 0,05$

3.3 Multinoomne regressioonanalüüs

Järgnevalt tegin multinoomse regressioonanalüüsi prognoosimaks viimase aasta jooksul internetis seksuaalse ahistamise kogemist. Mudelisse võtsin järgmised sõltumatud tunnused: vanus, sugu, keel, perekonnatüüp, töömigratsioon, hinnang materiaalsele toimetulekule, vägivalla esinemine kodus vanemate vahel, noor on ise koduvägivalla ohver, alkoholiujumine, narkootikumide tarvitamine ja õigusrikkumine (Tabel 4).

Mudel on statistiliselt oluline ($\chi^2(36) = 273,7, p = 0,000$), Nagelkerke R-ruudu väärtus on 0,18, mis näitab, et kõik sõltumatud tunnused kirjeldavad ära 18% seksuaalse ahistamise tunnuse variatiivsusest.

Tabelis 5 on välja toodud multinoomse regressioonanalüüsi tulemused. Protsentjaotused sõltuva ja sõltumatute tunnuste vahel on esitatud tabelis 6.

17-aastased ning vene kodukeelega noored on viimase 12 kuu jooksul kogunud suurema tõenäosusega üksikuid seksuaalse ahistamise juhtumeid kui 18-aastased ja eesti kodukeelega vastajad. Samuti on üksikute ahistamise juhtumite kogemine statistiliselt oluliselt seotud vanemate töörandega. Näiteks on 33% noortest, kelle üks või mõlemad vanemad töötavad teises riigis, kogunud üksikuid ahistamise juhtumeid. Noortel, kelle vanemad töötavad Eestis, on see osakaal 26%. Üksikute ahistamise juhtumite kogemist mõjutab vanematevaheline vägivald kodus. Neljandik noortest, kes on kogunud harva ahistamist internetis, väidavad, et nende vanemate vahel toimub füüsiline või vaimne vägivald.

Sagedast seksuaalse ahistamise kogemist prognoosib sugu ja kodukeel. Seksuaalse ahistamisega on internetis korduvalt kokku puutunud 26% tüdrukutest ja 16% poistest ning 30% vene ja 17% eesti keelt rääkivatest noortest inimestest. Korduvaid seksuaalse ahistamise juhtumeid on kogunud suurema tõenäosusega noored, kes elavad vanematest eraldi või elukaaslasega (muus perevormis). Internetis sagedase seksuaalse ahistamise risk suureneb, kui üks vanematest on töötanud väljaspool Eestit vähemalt 1 kuu viimase aasta jooksul. Korduvat seksuaalset ahistamist on kogunud internetis 22% noortest, kelle vanemad töötavad välismaal.

Suurema tõenäosusega kogeb korduvalt seksuaalset ahistamist noor, kes on perevägivalla ohver. Näiteks on perevägivalla ohvritest 35% teatanud kokkupuutumisest seksuaalse ahistamisega, mitteohvritest aga 18%. Õigusrikkumisi toime panevad noored inimesed kogevad rohkem korduvaid ahistamise juhtumeid internetis. Nimelt teatas 37% seadust

rikkunud ja 20% seaduskuulekatest vastajatest, et nad on kogenud sagedast seksuaalset ahistamist internetis. Noored, kes ei tarvita alkoholi või teevad seda väga harva (kuni 4 korda aastas), kogevad oluliselt väiksema tõenäosusega sagedast ahistamist kui noored, kes joovad alkoholiseid jooke tihti (5 korda ja rohkem aastas). 16% noortest, kes tarvitavad alkoholi kuni 4 korda aastas, ja 25% noortest, kes tarvitavad alkoholi vähemalt 1 kord kahe kuu jooksul, teatasid korduvalt seksuaalsest ahistamisest internetis. Noored inimesed, kes tarvitavad narkootikume, kogevad nii üksikuid kui ka korduvaid väärkohtlemise juhtumeid internetis umbes kaks korda rohkem kui noored, kes ei tarvita uimasteid.

Tulemustest selgub, et vanemate kasvatustiilid on olulised tegurid sageli toimuva seksuaalse ahistamise prognoosimisel. Noored inimesed, kelle hinnangul kalduvad vanemad piirama nende iseseisvust, kogevad oluliselt suurema tõenäosusega sagedast seksuaalset ahistamist kui need noored, kelle vanemad autonoomsust ei piira. Noored, kelle vanemad on osavõtlikud ning kaasatud noore ellu, on kogenud oluliselt vähem sagedast ahistamist internetis kui need vastajad, kelle vanemad ei ole eriti osavõtlikud. Noored, kes on enda sõnul pärit materiaalselt toimetulevast perekonnast, kogevad oluliselt vähem korduvaid seksuaalse ahistamise juhtumeid internetis (17%) kui raskusega hakkamasaavas peres elavad noored (25%).

Tabel 5. Internetis seksuaalse ahistamise kogemist prognoosiv multinoomne logistiline regressioonimudel (n =1654)

Sõltumatud tunnused	Internetis seksuaalse ahistamise kogemine			
	Kogenud üksikuid juhtumeid		Kogenud sageli	
	Regressiooni-kordaja	Riskisuhe	Regressiooni-kordaja	Riskisuhe
<i>Sugu</i>				
Poiss	0,859	-0,152	-0,810**	0,445
<i>Vanus</i>				
16-aastane	0,117	1,124	0,192	1,212
17-aastane	0,323**	1,382	0,132	1.141
<i>Kodukeel</i>				
Eesti	-0,480**	0,619	-1,030**	0,357
<i>Peretüüp</i>				
Muu perevorm	0,138	1,148	0,464*	1,590
Kasuvanemad	-0,152	0,859	0,246	1,279
Üksikvanemad	0,023	1,023	-0,573	0,564
<i>Pere materiaalne toimetulek</i>				
Raskustega toimetulev	0,076	1,079	0,016	1,017
Toimetulev	-0,040	0,961	-0,367*	0,693
<i>Vanemate tööränne</i>				
Vähemalt üks töötab välismaal	0,383**	1,467	0,223*	1,250
<i>Kasvatustüübid</i>				
Iseseisvuse piiramine	-0,716	1,026	0,071**	1,074
Osavõtlikkus	-0,012	0,988	-0,055**	0,947
<i>Noor on kodus vägivalda ohver</i>				
Jah, on ohver	0,091	1,095	0,427*	1,533
<i>Vanemate vägivald</i>				
Jah, esineb	0,347**	1,414	0,160	1,174
<i>Alkoholi joomine</i>				
Joonud 2 korda kuus või sagedamini	-0,203	0,816	-0,641**	0,527
Joonud 5-12 korda	0,069	1,071	-0,064	0,938
<i>Õigusrikkumine</i>				
Rikub seadust	0,118	1,125	0,934**	2,544
<i>Narkootikumide tarvitamine</i>				
Tarvitab	0,717**	2,049	0,788**	2,200

*p<0,05< **p<0,01

Taustakategooriad: seksuaalse ahistamise kogemine = ei ole üldse kogenud; sugu = tüdruk; vanus = 18-aastane; perekonnatüüp = bioloogilised vanemad; perekonna materiaalne toimetulek = väga hästi toimetulev; vanemate tööränne = kumbki ei tööta välismaal; noor on kodus vägivalda ohver = ei ole ohver; vanematevaheline vägivald = vanemate vahel ei toimu vägivalda; alkoholi joomine = joonud 0-4 korda aastas; õigusrikkumine = ei ole rikkunud; narkootikumide tarvitamine = ei ole tarvita.

Tabel 6. Internetis seksuaalne ahistamise kogemine sotsiaaldemograafiliste, perekonna ja riskikäitumiste tunnuste järgi (%)

		Seksuaalne ahistamine internetis		
		Ei ole kogunud üldse	Kogenud üksikuid juhtumeid	Kogenud sageli
Hinnang pere materiaalsele toimetulekule	Väga hästi toimetulev	49,2	29,1	21,6
	Toimetulev	56,0	27,3	16,7
	Raskustega toimetulev	49,5	26,0	24,5
Vanemate tööranne	Töötab vähemalt üks välismaal	44,5	33,3	22,2
	Ei tööta kumbki välismaal	55,1	25,5	19,4
Noor on kodus vaimse ja/ või füüsilise vägivalda ohver	Jah	36,3	29,2	34,6
	Ei	54,6	27,9	17,5
Vaimne ja füüsiline vägivald vanemate vahel	Jah	42,5	33,0	24,5
	Ei	57,5	25,0	17,5
Õigusrikkumised toimepanemine	Jah, on	32,2	31,3	36,5
	Ei ole	53,0	27,5	19,5
Alkoholi joomise sagedus	Joonud 0-4 korda	60,7	23,7	15,6
	Joonud 5-12 korda	47,4	30,2	22,4
	Joonud 2 korda kuus või sagedamini	43,4	31,2	25,4
Narkootikumide tarvitamine	Jah, on	39,8	34,4	25,8
	Ei ole	59,0	23,7	17,2

Kokkuvõtvalt öeldes näitas regressioonanalüüs, et kõige suurem risk kogeda seksuaalset ahistamist internetis on vene kodukeelega rääkivatel tüdrukutel. Seksuaalse ahistamise risk suureneb märkimisväärselt, kui noor tarvitab narkootikume, alkoholi ja rikub seadust. Ohvriks langemise tõenäosus suureneb, kui noore vastu on kasutatud kodus füüsilist või emotsionaalset vägivalda ning kui noor elab perekonnas, kus vähemalt üks vanematest töötab välismaal. Ka vanemate vähene osavõtlikkus ja iseseisvuse piiramine suurendab seksuaalse ahistamise riski. Vanematevaheline vägivaldne käitumine avaldab negatiivset mõju noorte seksuaalsele ahistamisele tõenäosusele internetis.

4 ARUTELU

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada Eesti noorte seksuaalse ahistamise kogemused ning tuua välja peamised riskitegurid seoses kodukeskkonna ja noore probleemkäitumisega. Kokku soovisin leida vastusteid neljale uurimisküsimusele: millised kasvatusstiilid suurendavad seksuaalset väärkohtlemist; millised sotsiaaldemograafilised näitajad mõjutavad ohvriks langemist; kuidas vägivald kodukeskkonnas avaldab mõju noore seksuaalse ahistamisele internetis ning kuidas noorte riskikäitumine on seotud ahistamisega internetikeskkonnas. Järgnevalt selgitan oma töö tulemusi ja võrdlen neid eelnevate uuringutega ja teemakohalise kirjandusega.

Sotsiaaldemograafiliste näitajate seos internetis seksuaalse ahistamise kogemisega

Tulemused näitasid, et üksikuid juhtumeid on poisid ja tüdrukud kogenud enam-vähem ühepalju (27-29%), kuid erinevus ilmneb just sagedase ahistamise puhul. 26% 16-18-aastatest tüdrukutest ja 16% poistest on puutunud aasta jooksul kokku seksuaalse ahistamisega sageli. Minu uuringu tulemused näitavad, et ei tasu alahinnata ka poiste riski kogeda seksuaalset ahistamist internetist. Ahistamist sageli kogenute osakaal on päris suur, mis tähendab, et teavitustegevuse ja abistamisvõimaluste planeerimisel tuleb arvestada ka poistega. Tulemus langeb kokku Martinez'i ja tema kolleegide (2019) leiuga. Nimelt väidavad nad, et tüdrukud on sagedamini ohvrid, seega on veebiturvalisus neile olulisem.

Eesti kodukeelega noored kogeavad sagedase seksuaalse ahistamise juhtumeid internetis vähem kui venekeelsed eakaaslased. Eestikeelsed noored kogeavad väärkohtlemist suurema tõenäosusega harva kui sageli. Antud töö analüüs kinnitas Sukka, Soo (2018) ja Soo, Ainsaare, Kalmuse (2012) informatsiooni kodukeele kohta.

Perekonna tegurite seos noorte seksuaalse ahistamisega internetis

Antud töö tulemused näitasid, et füüsiline ja/või vaimne vägivald noore vastu kodus suurendab seksuaalse ahistamine korduva kogemise tõenäosust. Vägivald vanemate vahel kodukeskkonnas on seotud noore üksikute ahistamise juhtumite kogemisega. Toimetulevates perekondades seksuaalse ahistamine risk internetis noore vastu tõenäoliselt väheneb.

Minu uuring kinnitas, et ühest küljest vanemate osavõtlik kasvatusstiil noorte elus vähendab väärkohtlemise riski internetis ning teisest küljest lapse autonoomiat piirav kasvatusstiil suurendab seksuaalse ahistamise riski internetis. Kõige parem viis ennetada laste seksuaalse ahistamise ohvriks langemist internetis või soodustada juhtumiga toimetulemist, on lähedaste inimestega rääkimine ning just vanemad on siin olulised toetust pakkuvad isikud (Sukk, Soo, 2018:33). Teemakohased uuringud ja eksperdid väidavad, et vanemad peavad pöörama rohkem tähelepanu oma lastele sotsiaalmeedias (Aizenkot, 2020). Vanemate vähene osavõtlikkus noorte elus võib olla negatiivselt seotud mitte ainult seksuaalse ahistamisega internetis vaid ka noorte riskikäitumisega. Noored, kelle vanemad ei tunne nende vastu piisavalt huvi, ei kehtesta reegleid ega kontrolli, hakkavad suurema tõenäosusega tarvitama alkoholi ja illegaalseid aineid (Soo, 2006).

Minu uuring näitas, et kõige suurem tõenäosus kogeda internetis sagedast seksuaalset ahistamist on üks või teiste sugulastega elavatel noortel. Näsi koos oma kolleegidega (2015) kirjutasid väärkohtlemise riskidest ning vanematest eraldi elamine avaldab mõju ohvriks langemisele. Vanematest lahus elamine võib tähendada usaldusliku ja toetava lähedase täiskasvanu puudumist, mistõttu võivad noored otsida toetust ja tähelepanu internetist ja suhelda seal võõraste inimestega (Soo, jt 2016). Selline internetikasutus võib tõmmata pahatahtlike soovidega inimeste tähelepanu ning tulemuseks võib toimuda näiteks peibutamine või soovimatu seksuaalse sisuga vestlus võõra inimese ja noore vahel.

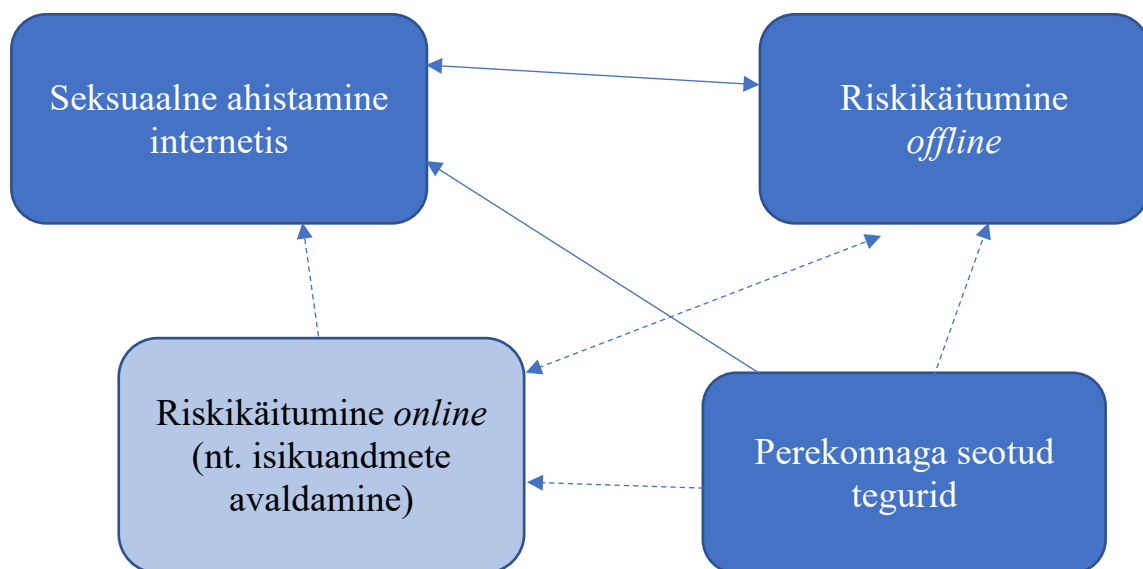
Vanemate töörande tõttu viibib üks või mõlemad vanemad sageli eemal, mistõttu tunnevad lapsed end üksiku ja ebakindlana. Vanemate vähene kontroll ja toetuse puudumine võib ahvatleda enam riskantselt käituma (Markina, Žarkovski, 2014), tõenäoliselt ka internetis. Minu töö tulemused demonstreerisid, kuidas noorte haavatavus seksuaalse ahistamise suhtes on suurem neil, kelle vanemad töötavad välismaal. Antud töö regressioonanalüüs näitas, et kui peres vähemalt üks vanematest töötab väljaspool Eestit, siis suureneb noorte risk poolteist korda olla seksuaalse ahistamise ohver.

Interneti vahendusel toimuva seksuaalse ahistamise seos riskikäitumisega

On leitud (Tamm, 2016, Soo ja Bodanovskaya, 2011, Soo jt, 2016), et riskikäitumine on tugevalt seotud internetis seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langemisega. Noore seadusega vastuolus käitumine oli ka minu uuringus oluline seksuaalse ahistamise riskitegur. Narkootikumide tarvitamine oli seotud oluliselt nii juhuslike seksuaalse ahistamise

juhtumitega kokkupuutumise ja ka sagedase ahistamise kogemisega. Alkoholi ja õigusrikkumiste toimepanek aga korduva ahistamise kogemusega. Noorte probleemne ja seadusi rikkuv käitumine füüsilises keskkonnas võib viidata nende kalduvusele käituda internetis riskantselt (nt isikuandmete avaldamine), mistõttu võivad nad oma hooletusest sattuda ahistaja huviorbiiti (Soo, Bodanovskaya, 2011). Teisest küljest võib olla seksuaalne ahistamine internetis noorte riskikäitumise põhjuseks. Seksuaalne väärkohtlemine võib ajendada noori jooma alkoholi või tarvitama narkootikume, et leevendada probleeme (näiteks depressioon), mida ahistamine internetis on põhjustanud (Soo 2006).

Minu töö tulemusi illustreerib joonis 2, millel on esitatud internetis toimuva seksuaalse ahistamise seosed *online*- ja *offline*-keskkonnas toimuva riskikäitumise ning kasvukeskkonnaga. Joonisel olen tähistanud noorte riskantse käitumise internetis teise värviga, sest ma ei uurinud seda, vaid kasutasin füüsilises keskkonnas toimuva riskikäitumise ja ahistamise vahelise seose selgitamiseks. Katkendjoonega olen tähistanud seosed, mida oma töös ei uurinud, vaid mille puhul tuginen kirjandusele.

Joonis 2. Internetis toimuva seksuaalse ahistamise seosed kodukeskkonnaga ning *online* ja *offline* riskikäitumisega

Tehtud bakalaureusetöö kannab teavitustöö väärtust. Minu töö näitas, et interneti vahendusel toimuv seksuaalne ahistamine on Eesti noorte hulgas üsna levinud probleem ja seda ei koge

ainult tüdrukud vaid ka poisid. Kuna sagedamini on ahistamise ohvriteks vene kodukeelega noored, siis oleks vajalik suunata rohkem ennetustööd just sellele sihtgrupile ning võtta arvesse neid kanaleid, mida enamasti kasutavad venekeelsed noored.

Tulemused näitasid, et vägivaldsetest, väheusalduslike suhetega peredest pärit noored on sagedamini ahistamise ohvrid. Samuti kogevad ahistamist tõenäolisemalt need, kelle vähemalt üks vanematest töötab välismaal. Seega on osadel noortel vajaka usaldusväärsest ja hoolivast täiskasvanust. Viimane on aga väljakutse kooli õpetajatele ja eriti tugipersonalile, et märgata üksikuid ja murega noori ning pakkuda neile vajalikku tuge. Sarnasel arvamusel on Hillep ja Pärnamets (2020), kelle töös selgus, et Eesti koolides puuduvad ühtlane seksuaalharidussüsteem ning motiveeritud teemakohased koolispetsialistid ning vanemad on vähe teadlikud, kuidas ennetada riskikäitumist internetis.

KOKKUVÕTTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli Eesti noorte interneti vahendusel toimunud seksuaalse ahistamise kogemuste uurimine ja peamiste riskitegurite väljaselgitamine. Töös kasutasin „Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuringu“ 2015. aastast pärit andmeid. Valim sisaldas 16-19-aastast noort inimest Eesti koolidest. Ehkki andmed on juba viis aastat vanad, ei ole neid väga põhjalikult analüüsitud. Pealegi ei ole Eestis seni uuemaid nii suure esindusliku valimiga uuringuid korraldatud, kus oleks noorte interneti väärkohtlemise teemat nii detailselt käsitletud.

Analüüsist selgus, et peamised 12 kuu jooksul seksuaalse ahistamise ohvriks langemise riskitegurid on seotud kahe suurema dimensiooniga: noorte riskikäitumise ja kodukeskkonnaga. Minu uuring näitas, et ahistamise ohvriks langevad suurema tõenäosusega noored, kellel pole piisavalt toetavat kodukeskkonda ja kes ise kalduvad riskantselt käituma. Suuremas ahistamise riskis on tüdrukud, vene kodukeelega noored, need, kelle vanemad on vähe osavõtlikud ja iseseisvust piiravad. Samuti on ahistamise ohvriks tõenäoliselt noored, kellel vähemalt üks vanematest töötab välismaal, kes on kogenud kodus vägivalda, kelle vanemate vahel on vägivalda, ja noored, kes tarvitavad alkoholi, narkootikumid ning rikuvad seadust.

Seda, kas käituda riskantselt (näiteks tarbida alkoholi ja narkootikume), saavad noored ise valida, kuid kodukeskkonna tegurid ei sõltu neist. Näiteks noor ei ole võimeline muutma perekonna majanduslikku olukorda ega mõjutama vanemate töörande valikut. Riskikäitumisega võib olla seotud perekonnaga seotud teguritest – kehvadest perekondlikest tingimustest pärit noored, kalduvad ka enam riskantselt käituma. Seega on eriti oluline pöörata seksuaalse ahistamise puhul tähelepanu eelkõige perekonnaga seotud riskiteguritele.

Tehtud uurimustöö tulemused näitavad, et teemat on vaja veel uurida teiste nurkade alt, kasutades teisi meetodeid (nt kvalitatiivset). Kindlasti pakuks huvi, kuidas noorte iseloomujooned ja koolikeskkond on seotud seksuaalse küberahistamisega. Veel tasuks uurida, kuivõrd noored on valmis kogetud ahistamisest teistele rääkima, abi otsima ja kelle poole pöörduma. Välja tasuks selgitada ka, millised asjaolud võivad soodustada ahistamisega seotud murest rääkimist ja mis seda takistab.

Kasutatud kirjandus

Age Of Consent in Estonia (i.a). Kasutatud 22.05.2020
<https://www.ageofconsent.net/world/estonia>.

Ait, J. (2017). Noored IT-seadmete ja interneti maailmas. Kasutatud 3.03.2020
<https://blog.stat.ee/2017/10/26/noored-it-seadmete-ja-interneti-maailmas/>.

Aizenkot, D. (2020). Cyberbullying experiences in classmates' WhatsApp discourse, across public T and private contexts. *Children and Youth Services Review* 110, 1-9.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.

Beilmann, M. (2016). Noorte vabatahtlikud seksuaalkogemused. *Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring* (lk 29-34). Tallinn: Justiitsministeerium.

Čablová, L., Pazderková, K., Miovský, M. (2014). Parenting styles and alcohol use among children and adolescents: A systematic review. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 21(1), 1-13.

Caivano, O., Leduc, K., & Talwar, V. (2020). When you think you know: The effectiveness of restrictive mediation on parental awareness of cyberbullying experiences among children and adolescents. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace* 14(1), 1-16.

Child Sexual Exploitation and Grooming. (2019). Kasutatud 6.03.2020.
<https://www.education.vic.gov.au/school/teachers/health/childprotection/Pages/expolitationgrooming.aspx#link84>.

Dennehy, R., Meaney, S., Cronin, M., Arensman, E. (2020). The psychosocial impacts of cybervictimisation and barriers to seeking social support: Young people's perspectives. *Children and Youth Services Review* 111, 1-15.

Fousiani, K., Dimitriopoulos, P., Michaelides, M. P., Van Petegem, S. (2016). Perceived Parenting and Adolescent Cyber-Bullying: Examining the Intervening Role of Autonomy and Relatedness Need Satisfaction, Empathic Concern and Recognition of Humanness. *Journal of Child & Family Studies* 25, 2120-2129.

Gamez-Gaudix, M., Almendros, C., Calvete, E., Santisteban, P. (2018). Persuasion strategies and sexual solicitations and interactions in online sexual grooming of adolescents: Modeling direct and indirect pathways. *Journal of Adolescence* 63, 11-18.

Gini, G., Marino, C., Xie, J-Y., Pfetsch, J., Pozzoli, T. (2019). Associations of traditional and peer cyber-victimization with adolescents' Internet use: A latent profile analysis. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 13(4), 1-20.

Hillep, P., Pärnamets, R. (2020). Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuring. Tallinn: Justiitsministeerium.

Ibabe, I., Bentler, P. M. (2016). The Contribution of Family Relationships to Child-to-Parent Violence. *Journal of Family Violence* 31, 259-269.

Karistusseadustik (28.02.2020). *Riigi Teataja* I. Kasutatud 3.05.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411>

Katz, I., Lemish, D., Cohen, R., Arden, A. (2019). When parents are inconsistent: Parenting style and adolescents' involvement in cyberbullying. *Journal of Adolescence*, 74, 1-12.

Lastekaitseadus (28.11.2018). *Riigi Teataja* I. Kasutatud 3.05.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/128112017019>

Markina, A., Žarkovski, B. (2014). Perekonnaga seotud riski- ja kaitsetegurid. *Laste hälbiv käitumine Eestis*. Tallinn: Justiitsministeerium.

Martínez-Ferrer, B., Romero-Abrio, A., Moreno-Ruiz, D., Musitu, G. (2018). Child-to-Parent Violence and Parenting Styles: Its Relations to Problematic Use of Social Networking Sites, Alexithymia, and Attitude towards Institutional Authority in Adolescence. *Psychosocial Intervention* 27(3), 163-171.

Martinez, I., Murgui, S., Garcia, O. F., Garcia F. (2019). Parenting in the digital era: Protective and risk parenting styles for traditional bullying and cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 90, 84-92.

Migration and Children. (i.a). Kasutatud 27.04.2019. <https://www.unicef-irc.org/article/606-migration-and-children.html>.

Mitchell, K. J., Ybarra, M. L., Korchmaros, J. D. (2014). Sexual harassment among adolescents of different sexual orientations and gender identities. *Child Abuse and Neglect* 38, 280–295.

Nõusolek, (i.a). Kasutatud 26.05.2020 <https://www.amor.ee/Seksuaaloiigused/Nõusolek/>.

Näsi, M., Oksanen, A., Keipi, T., Räsänen, P. (2015). Cybercrime victimization among young people: a multi-nation study. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 16(2), 203-210.

Ojeda, M., Rey, D. R., Hunter, S. C. (2019). Longitudinal relationships between sexting and involvement in both bullying and cyberbullying. *Journal of Adolescence*, 77, 81-89.

Online abuse. (i.a). Kasutatud 6.03.2020. <https://www.nspcc.org.uk/what-is-child-abuse/types-of-abuse/online-abuse/>.

Online child sexual exploitation and abuse. (2019). Kasutatud 6.03.2020. <https://www.unodc.org/e4j/en/cybercrime/module-12/key-issues/online-child-sexual-exploitation-and-abuse.html>

Parenting a Child or Youth Who Has Been Sexually Abused: A Guide for Foster and Adoptive Parents. Factsheet for Families. (2018). Kasutatud 5.03.2020 https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/f_abused.pdf

Parenting Styles. (2020). Kasutatud 2.03.2020 <https://www.apa.org/act/resources/factsheets/parenting-styles>.

Powell, A., Scott, A. J., Henry, N. (2020). Digital harassment and abuse: Experiences of sexuality and gender minority adults. *European Journal of Criminology*, 17(2) 199-223.

Rice, E., Petering, R., Rhoades, H., Winetrobe, H., Goldbach, J., Plant, A., ...Kordic, T. (2015). Cyberbullying Perpetration and Victimization Among Middle-School Students. *American Journal of Public Health*, 105(3), 66-72.

Roberts, S., Ravn, S. (2019). Towards a Sociological Understanding of Sexting as a Social Practice: A Case Study of University Undergraduate Men. *Sociology* 54(2), 258-274.

Shenfield, T. (2019). What is autonomy supportive parenting and how to practice it. Kasutatud 2.03.2020 <https://www.psy-ed.com/wpblog/autonomy-supportive-parenting/>.

Özrüg, H. (2016). The relationship between Internet parenting styles and Internet usage of children and adolescents. *Computers in Human Behavior*, 60, 411-424.

Quayle, E., Lööf, L., Soo, K., Ainsaar, M. (2011). Glossary. Lööf, L (toim). *Online behaviour related to child sexual abuse* (lk 9-17). Kasutatud 28.10.2019 https://www.childrenatrisk.eu/robert/public/Online_behaviour_related_to_sexual_abuse.pdf.

Soo, K. (2006). Kodune kasvatusatmosfäär ja nooruki probleemkäitumine – seksuaalse väärkohtlemise risk. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsioloogia osakond.

Soo, K. (2016). Mõisted. *Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring* (lk 10-15). Tallinn: Justiitsministeerium.

Soo, K., Ainsaar, M. (2011). Estonia. Lööf, L (toim). *Online behaviour related to child sexual abuse* (lk 71-75). Kasutatud 28.10.2019 https://www.childrenatrisk.eu/robert/public/Online_behaviour_related_to_sexual_abuse.pdf.

Soo, K., Ainsaar, M., Kalmus, V. (2012). Behind the Curtains of e-State: Determinants of Online Sexual Harassment among Estonian Children. *Studies of Transition States and Societies* 4(2), 35-48.

Soo, K., Bodanovskaya, Z. (2011). Risk factors of becoming a victim of Internet related sexual abuse. Lööf, L (toim). *Online behaviour related to child sexual abuse* (lk 46-50). Kasutatud 28.10.2019

https://www.childrenatrisk.eu/robert/public/Online_behaviour_related_to_sexual_abuse.pdf.

Soo, K., Kutsar, D. (2020). Emotsionaalne heaolu ja suhtumine iseendasse. *Kuidas elad, Eestimaalaps? Ülevaade 8-12 aastaste laste subjektiivsest heaolust*. Tartu: Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut.

Soo, K., Lukk, M., Ainsaar, M., Beilmann, M., Sammul, M., Tamm, G., ... Kutsar, D. (2016). Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring. Tallinn: Justiitsministeerium.

Sukk, M., Soo, K. (2018). EU Kids Online'i Eesti 2018. aasta uuringu esialgsed tulemused. Kalmus, V., Kurvits, R., Siibak, A. (toim). Tartu: Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.

Tamm, G. (2016). Noorte seksuaalkogemused interneti vahendusel. *Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring* (lk 62-67). Tallinn: Justiitsministeerium.

Tooding, L. M. (2014a). Faktoranalüüs. Kasutatud 1.05.2020
<http://samm.ut.ee/faktoranalyys>.

Tooding, L. M. (2014b). Regressioonimudelid. Kasutatud 1.05.2020
<http://samm.ut.ee/regressioonanalyys>.

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaaltes. E. Kärner (toim). Tartu: Tartu Ülikool.

Собкин, В.С., Федотова, А. В. (2019). Подростковая агрессия в социальных сетях: восприятие и личный опыт. *Психологическая наука и образование* 24(5), 5-18.

Сырвачева, Л., Уфимцева, Л. (2014). Родительское отношение и его роль в психическом развитии детей. *Специфика родительских отношений и их влияние на психическое развитие дошкольников с перинатальным поражением ЦНС*. Красноярск.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Polina Reus

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Seksuaalne ahistamine internetis Eesti noorte seas”, mille juhendaja on Kadri Soo, MA, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab tuua tuletatud teost ja kasutada teost ära eesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Polina Reus

24.05.2020